

Lars Åberg

Kulturskribent kultur@gp.se

Varför inte sitta naken i klassrummet?

SKOLVERKET ÄR UTE OCH SNEDSEGLAR med sina nya riktlinjer för hur skolan ska förhålla sig till flickor med hel- täckande slöja. Med hänvisning till religionsfriheten får vilka toketer som helst nu trumfas igenom om de ges just en religiös innebörd. I princip kan dogmatiker hädanefter räkna ned statens stöd om de kapslar in sina döttrar och ger dem en usel start i livet. Hur har sådana eftergifter för vidskeplig sektarism blivit möjliga i ett land som brukar räknas till världens modernaste, mest demokratiska och minst korrumpierade?

Ett svar är att Diskrimineringsombudsmannen, så ofta felvänd i politiken, har gjort ett gott fotarbete. Ett annat att rättighetsfrågor tolkas olika beroende på vilka som är närmast berörda. Oavsett svar ger sig en statlig myndighet här ut på stormliga hav med den demokratiska kompassen kvarlämnad i land.

I årtal har lärare tjuvat på sina elever om att ta av kepsar och jackor, men nu ska man kunna sitta dold såvida det inte "väsentligt skulle försvara kontakten och samspillet mellan lärare och elever eller medföra särskilda risker vid laborationer". Vad kan då försvara kontakten mer än att man inte ser varandra? Redan på ett elementärt plan kan man tycka att det är socialt förkastligt och till och med en smula otrevligt att dölja sig för omgivningen. Finns det nu någon klädsel som kan anses olämplig i skolan? Ku Klux Klan-kåpor? Uniformer med olika innebörd? Varför inte kunna sitta naken i klassrummet?

SJÄLVKLART GÅR DET ATT INVÄNDA att det tills vidare handlar om få individer, men det är principen och inte minst tendensen som är det intressanta. Skolverket visar här en genant tolerans inför en särskild sorts människosyn. Hela utgångspunkten är felaktig: att flickor självmant skulle välja att gömma sig. Även om ansvaret läggs över på enskilda lärare finns en uppenbar linje i argumentationen; vi ska som medborgare, föräldrar och elever acceptera ett strukturellt förtryck av flickor och kvinnor, som i praktiken innebär könsseparation med ett fascistiskt ansikte.

Inte någonstans i dessa riktlinjer från den högsta skolmyndigheten sägs någonting om flickornas valmöjligheter eller om deras rätt till ett liv utanför sekten. Vilken sorts framtid väntar dem i Skolverkets Sverige? IPM:en står, liksom i förligande: "Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värdeeringar som det svenska samhället vilar på." Hur går det ihop med knäffallet för pinsamma doktriner påhittade av män som verkar hata kvinnor – eller åtminstone föraktar dem?

Hannes Råstam skakade om

Det som många journalister drömmer om att frambringe en gång i livet – avstojandet med kraft att skaka om hela vår samhällsuppfattning – lyckades Hannes Råstam, som gick bort natten till i går, med gång efter gång.

HANNES RÅSTAM.

Rättsläkarmyglit efter Osmo Vallos död, det egentliga skeendet vid Göteborgskravallerna, maktmissbruket bakom »Fallet Ulf», Thomas Quick-härven ... Samtidigt som hans reportage gav offren upprättelse, fascinerade det honom hur det svenska rättsväsendet bara skakade av sig skan-

dalerna och aldrig ställde någon ansvarig till svárs. "Det finns en självgodhet i det svenska rättssystemet, sade han till mig när vi talade om saken. Det är hierarkiskt och medeltida, och man är väldigt oemottaglig för kritik. Den svenska modellen lever kvar: man eftersträvar samförstånd, och utkräver

inte ansvar. Framför allt inte högre upp i hierarkierna".

Med silt sista stora avslöjande, det som han arbetade vidare på ända in i slutet, hoppades Hannes att gränsen ändå var nådd. "Man kan inte vifta undan åtta morddomar med »shit happens». Olika domstolar har dömt i de

Poetiska konstner på hög nivå

Wear it like a crown är en MJUK KICK MED FINURLIGA FINESSER. Cirkus Cirkör öppnar publikens hjärtan och krattar manegen för Stora teaterns comeback som gästspels scen.

NYCIRKUS

CIRKUS CIRKÖR

Wear it like a crown

Regi: Tilde Björfors
Musik och sångtexter: Rebekka Karljords
Kostym: Anna Bonnevier
Mask: Helena Andersson
Ljusstesig: Ulf Englund
Medverkande: Henrik Agger, Louise Bjurholm, David Eriksson, Jesper Nikolajeff, Fouzia "Fofu" Rakez, Anna Lagerkvist
Spelas på Stora teatern t o m 11/2

Medan personalen från gamla Pustervik gör sig hemmastadda i silt "nya" hus vid Kungportsavenyen värmer Cirkus Cirkör upp själva scenen åt dem. Och bättre comeback i stadens scenkonstliv kunde väl Stora Teatern knappast få. Cirkörs *Wear it like a crown* behöver just vad som här erbjuds ifråga om fysiska mått och teatral stämning. Tilde Björfors uppsättning utnyttjar möjligheterna med besked.

Och att temat är risk och möjlighet är en händelse som här får närmast symbolisk betydelse. Den stora frågan är ju hur det ska det gå att omplantera gästspelsverksamheten från Pustervik till Stora teatern. Risk och möjlighet med mycket på spel. Kommer publiken att följa med? Jo, i alla fall till föreställningar av den här kalibern. Wear it like a crown är en poetisk och eftertänksam start på det nya teateråret. En mjuk kick med finurliga finesser.

CIRKUS CIRKÖR HAR SEDAN STARTEN 1995 varit nästan entydigt med svensk nycirkus. Gruppen svepte in som en frisk fläkt i det svenska scenkonstlivet, vitaliserade såväl publik som kollegor inom teater och dans. Till och med Dramaten reagerade. Uppsättningen av *Romeo och Julia* på Elverket 2002, med Tilde Björfors som medregissör, var en oförglömlig fusion av Shakespeare och nycirkus. Även om det i dag finns andra nycirkusgrupper är dominansen fortfarande stor.

Från hemmaväret i cirkushallen i Alby, Botkyrka utanför Stockholm, sprider Cirkus Cirkör inte bara sina föreställningar utan också en rikt förgrenad verksamhet med inte minst pedagogiska förtecken. Att tidigare Danshögskolan i Stockholm numera heter Dans och Cirkushögskolan är också en effekt av Cirkus Cirkör. Tilde Björfors är numera gästprofessor där.

Under de återkommande turnéerna håller artisterna cirkuskola med barn och ungdo-

mar. Många unga upptäcker där en lust och förmåga de annars aldrig haft en aning om. Cirkör vet hur man skapar lustfylld uppmärksamhet. Klarar av röda ballonger utanför Stora teatern ger en glad signal om vad som är på gång.

Nycirkus är en tillgänglig scenkonstform med internationellt genomslag. Över kultur- och språkgränser förenas vi i fascination över kroppens förmåga att bära berättelser. I stort och smått. Wear it like a crown arbetar i båda formaten, men övertygar mest i de underfundiga detaljerna. Som ibland får blomma ut stort.

I NYCIRKUS ÄR ALLT MÄNNISKANS egen konst, även det farliga. Inga tämjda tigrar i bur, men

motorsågar och knivkastning. Föreställningen är inte helt igenom barnvänlig.

Storn – som alltid håller ihop nycirkusens nummer – utgörs här av sex olika individer i ett hus. Fast egentligen är det bara en scenplatta med en rörlig dörr som skjuts runt och skapar nya, uppfinningsrika entréer. Huset får vi själva fantisera ihop, med hjälp av Johan Bååths filmer och projektioner i fonden. De sex har tydliga karaktärer. Mistress of mayhem (Anna Lagerkvist) utstrålar styrka,

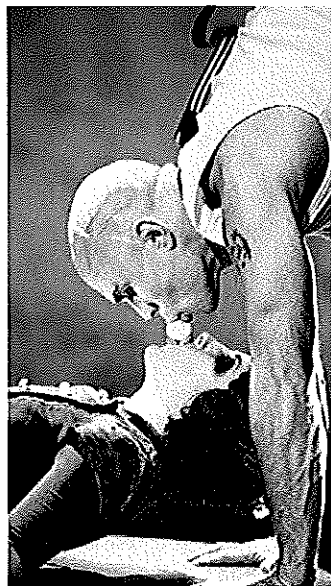
men också ödslighet med den kinesiska pälen som närmaste vän – och utmanare. Henrik Aggers spelledare, Wizard of wonder, har det tuft i starten. Göteborgspubliken är länge avvaktande. Tjötet om hjärnhalvorna får inget fäste. Men redan insatserna som underman till Louise Björholms underbart sköra *Miraculous and supernatural*, rehabiliterar hans ställning. I Jesper Nikolajeffs stramt japanska *Nerves of steel* koncentreras det farliga. Han jonglerar med motorsågar, kastar kniv och går på glas så publiken drar efter andan. Men är också kontaktsökande på ett rörande vis.

INLEDNINGEN ÄR LAGMÅLD, kanske mer än avsett. Wear it like a crown har spelats i ett par år och är väl slipad, men varje kväll blir ändå unik. Tänder på allvar gör det när bollkonstnären David Eriksson, som ger Marvel of the century en oemotsämlig charm, och Fouzia Rakez fräcka akrobat, Wild weird and wonderful, får kontakt. Deras balans- och jongleringsduett skapar svallvåggor av lycka i salongen och när de avslutar kvällen med sitt trapetsnummer bryter jublet löst.

Rebekka Karljords musik och texter – även om man inte hinner ta in allt hon sjunger – lägger grunden för hela kvällen. Wear it like a crown är mera stämning än story. Med poesi och känsla, mer än braskande spektakel i de avancerade konsterna, öppnar Tilde Björfors och ensemblen våra hjärtan.

I samband med gästspellet på Stora teatern blir det också en rad kringaktiviteter både för barn och vuxna (se GP 11/1). Cirkus Cirkör krattar manegen åt Göteborgs stads nya gästspels scen, Stora teatern.

LIS HELLSTRÖM-SVENINGSON

SAMSPEL MED SUG. I duetten mellan Fouzia Rakez och David Eriksson tänds föreställningen till på allvar, tycker Lis Hellström-Sveningson.

@ www.gp.se/kultur
kultur@gp.se

olika fallen. Det borde inte ens vara tänkbart i en modern rättsstat. Fallet Thomas Quick har sådana dimensioner att man inte kan undvika en diskussion: vilka brister möjliggjorde att en tvångsinlagd psykiatripatient dömdes för åtta mord? Jag tror att det måste leda till en medborgarkommission."

Men först var Quicks sista resningsansökningar tvungna att tröskas igenom systemet, så att han var rentvårdad också rent juridiskt. "Det är bara att hoppas att man fortfarande lever då", sade Hannes. "Det hade varit trevligt." Concern visade sig effektivare än de svenska domstolarna. För Hannes

Råstams skull hoppas jag att den fortsättning som trots allt följer inte bara blir ännu ett sopande under mattan. Det är Sverige skyldigt honom.

Mallias Göransson,
chefredaktör
magasinet Filter

▶ Läs mer om Hannes Råstam på sidan 53

Fängslade gruppträck

Om och om igen görs det försök. Att tävla i muslk, att hitta den ultimata artisten eller den perfekta röst.

Kanske är en del av tjuvningen att det är omöjligt? Det senaste försöket

är The Voice Sverige på TV4. Visst är tanken sympatisk; att det ska handla om rösten, enbart rösten och inte utseende, utstrålning och ungdomlighet. Samtidigt blir det så uppenbart att det inte fungerar på det viset, fastän de omaka coacherna - Magnus Ugglö, Ola Salo, Pet-

ter och Carola - inte kan se den person de hör sjunga. De faller för låtar och utspel. En tuff låt, gärna rockig, får någon av dem att stampa takten, de andra att falla in i diggandet och till sist har alla, till och med den skönsjungande Carola, snurrat runt sina stolar och valt

en tävlande som onyanserat skrikisjungit sig igenom en hel låt utan att demonstrera en ren röst. De blir offer för grupptricket, sin egen stjärnstatus till trots. Det är faktiskt intressantare att se än själva talangjakten.

Bella Stenberg

Dramer direkt från ojämlikheten

BOK
SARA STRIDSBERG
Medealand och andra pjäser
Albert Bonniers förlag

Sara Stridsberg är aktuell med en ny dramatismsamling. Mikaela Blomqvist konstaterar att pjäserna framstår som en uppgörelse med den traditionella feministiska romanens krav på ett uppbyggligt slut.

Den hämndlystna barnamöderskan Medeas, den androgyna drottning Kristina och manshater-skan Valerie Solanas. I dramatismsamlingen *Medealand och andra pjäser* är det som att Sara Stridsberg grävt fram (litteratur)historiens tre mest obekväma kvinnor och förärat dem varsitt skådespel. I titelpjäsen som är en omskrivning av Euripides antika drama, jagar den alkade hemlösa flyktingen Medeas runt efter sin svekfulle make Jason som är i färd att gifta om sig med landets prinsessa. I *Dissekering* av ett snöfall vägrar en konungaflicka (uppenbart skisserad på drottning Kristina) gifta sig och därmed axla drottningens avelsuppdrag. Och i Valerie Jean Solanas skall bli president i Amerika, pjäsversionen av Stridsbergs roman *Drömfakulteten*, passerar den döende (och nu i höstas för övrigt högaktuella) Valerie Solanas liv förbi i revy.

I **ALLA TRE FALLEN** rör det sig om ett slags ödesdramer, läsaren och publiken vet förstås redan hur det skall gå för de tre kvinnorna. De själva spjånar emellertid vilt emot, som vore de obstinanta anomalier inte bara i historien utan också i de egna pjäserna. Det är moderna kvinnor fångna i omöjliga historier.

Medea som i och med sin skilsmässa också blivit statslös, lyfts ur antiken och skrivs i pjäsen istället in på sjukhus där hon diagnostiseras med paranoia och megalomani. I *Journalen* antecknas också att patienten har tankar på självmord och på att döda de egna barnen men i egenskap av flykting nekas hon vård och blir utlämnad åt sin egen hämndlystnad. Medeas barnmord blir således hos Stridsberg även ett samhälleligt misslyckande.

Lika komplex och kanske i ännu högre utsträckning ett samhällets olycksbarn är här Solanas, född in i en samhällsklass och en kvinnoroll som bjuder få möjligheter för en tänkande och egensinnig kvinna. Effektivt stöter hon bort de få människor som närmast sig henne, såväl psykiatrikern som vill reducera henne till ett hjälplöst barn som den valpiga avhandlingsförfattaren som vill återupprätta hennes författarskap. Hon dör sedan ensam, utblottad och bortglömd.

Men som den allra mest tvetydiga figuren framstår Drottning Kristina. Hon är osympatisk maktfullkomlig och nyckfull i kraft av sin regentitel men samtidigt motarbetad, för att inte säga omöjlig som ogift kvinna i kungadömet. Självsvaltigt skickar hon fångar i döden och gifter bort hovdamer medan en i bokstavig bemärkelse dödsförkyld Descartes sitter i scenkanten och bönar om att få äka hem. Sin regentitel till trots tillåts hon inte bestämma över sitt eget liv.

INTE OPOLITISK. Sara Stridsberg skildrar en värld där det är mer eller mindre omöjligt för kvinnor att också vara fullödigas människor, skriver Mikaela Blomqvist.

Hur bör då dessa, för övrigt mycket dramatiskt skrivna och vackert formulerade, kvinnodramer tolkas? Steve Sem-Sandberg, som oväntat nog skrivit efterordet, varnar lite försiktigt (och skall för rättvisans skull tilläggas, i mycket uppskattande ordalag) för en politisk läsning av Stridsberg: hon är närmre besläktad med en världsfrånvänd Selma Lagerlöf än en agiterande August Strindberg, hennes författarskap är slutet om sig själv. I detta har Sem-Sandberg förstås rätt, några pamfletter är det inte vi har att göra med här.

DÄREMOT HAR HAN FEL i att detta på något sätt hindrar en politisk läsning. Tvärtom är det så uppenbart att Stridsbergs författarskap ständigt är i polemik med den mansdominerade kanon men också med den traditionella feministiska litteraturen. Inte minst är detta tydligt i förra romanen *Darling River*, en vidareutveckling på Nabokovs *Lolita*, men också i de tre föreliggande pjäserna återkommer de historiekritiska motiven. Den ivriga "Daddys girl" som desperat vill återupprätta Solanas, som själv är totalt ointresserad av detta kan ses som en (själv)ironisk kommentar till kvinnolitteraturforskningens vederbörd och problematik. Att det i *Dissekering* av ett snöfall profetiskt frambesvärjs att konungaflickans kropp efter hennes död kommer grävas upp och könet undersöks är naturligtvis en äsnyftning på den diskussion om Drottning Kristinas eventuella hermafroditism som kom att föras under 1900-talet. Och när Medeas bittert citerar Solanas SCUM-manifest ("en död man är en bra man") upprättas ett band i kvinnohistorien från antikens Grekland till 60-talets USA.

Men framförallt framstår Stridsbergs pjäser och romaner som en uppgörelse med den traditionella feministiska romanens krav på ett uppbyggligt, emancipatoriskt slut. För Solanas och Medeas återstår bara ensamheten och döden, för Drottning Kristina landsflykt och abdikering. Stridsberg skildrar gång på gång en värld där det är mer eller mindre omöjligt för kvinnor att också vara fullödigas människor, som vore hennes texter är skrivna från en ojämlikhetens absoluta punkt. Det om något är väl politiskt?

MIKAELA BLOMQVIST

APPLÅDERAD AKROBATIK. Fouzia Rakez och David Eriksson avslutar kvällen med ett bejublat trapetsnummer.

BILFOT: MATS BÄCKER